

Transparentnost volitev sodnikov (za mednarodna sodišča in ostalih)

Avtor: **Blaž Mrva**, univ. dipl. pravnik, MBA, odvetnik v Odvetniški pisarni Mrva

Datum objave: 27.08.2020

Rubrika: SODSTVO

Področje: **Sodišča**

Citat: Mrva Blaž, Transparentnost volitev sodnikov (za mednarodna sodišča in ostalih), Pravna praksa, št. 33, 2020, str. 10-11.

Izbira zadnjega izvoljenega sodnika ameriškega vrhovnega sodišča **Bretta Kavanaugha** v letu 2018 je bila prava predstava. V skladu z ustavo je sodnika predlagal predsednik, z imenovanjem pa mora soglašati senat. O zaslišanju pred senatnim odborom za pravosodje se je govorilo že več dni vnaprej. Zaslišanja so trajala pet dni, prenašale so ga televizije. Zaslišanje kandidata je bilo več dni zapored glavna novica dneva. Zaslišane so bile priče, dogajanje so analizirali pravniki in televizijski komentatorji. Znana so bila kandidatova stališča o številnih pravnih vprašanih, senatorji so do podrobnosti poznali njegov življenjepis. O kandidatu Kavanaughu je bilo ob imenovanju znano praktično vse. O njegovi sposobnosti kot pravnika in sodnika ni bilo velikih razhajanj, vsak pa je imel svoje mnenje o njegovem zasebnem življenju, njegovi integriteti, o domnevnem nadlegovanju oziroma posilstvu, ki naj bi se brez prisotnosti prič zgodilo pred štiridesetimi leti.

Kakšni pa so postopki imenovanj sodnikov v Sloveniji? O tem, skozi kakšno sito grejo kandidati za sodnike, ni veliko znanega.

Mediji poročajo le o postopkih za volitve ustavnih sodnikov, predsednikov vrhovnega sodišča in sodnikov na evropskih sodiščih. Tudi o teh kandidatih javnost izve le nekaj najosnovnejših podatkov. Končno odločitev sprejme parlament. Strokovnost in usposobljenost kandidatov preverja Sodni svet, podrobnosti o procesu izbire pa javnosti niso znane.¹

Imenovanja slovenskih sodnikov pri mednarodnih sodiščih

Ko gre za volitve oziroma imenovanja sodnikov za Sodišče Evropske unije, je v zadnjem letu prišlo v medije nekaj informacij o tem, kako kadrovanje za te sodniške funkcije, ki sodijo v "kvoto" Republike Slovenije, poteka: po nasvetih in priporočilih nekaterih posameznikov, včasih na podlagi kampanj, ki so orkestrirane iz ozadja v korist oziroma v škodo določenim kandidatom. Kaj se dogaja na zaslišanjih pri Sodnem svetu, v javnosti ni znano.

Sodniki so veja oblasti, ki ima izjemno veliko moč. Zato je presenetljivo, da tako javnost kot parlament volitvam sodnikov posvečata tako malo pozornosti.

Ko se pogovarjam s kolegi odvetniki, je splošno stališče, da je sojenje nasploh vedno slabše. Ali je mogoče, da vlogo pri tem igrajo tudi netransparentni postopki imenovanja oziroma volitve sodnikov?

Osrednjo vlogo v postopkih imenovanja oziroma volitvah sodnikov ima Sodni svet. Med najpomembnejšimi postopki imenovanj so postopki za izbiro sodnikov mednarodnih sodišč. Osnovna pravila postopka ureja poseben Zakon o predlaganem kandidatu iz Republike Slovenije za sodnike mednarodnih sodišč (ZPKSMS).² Ko gre za sodnike Sodišča Evropske unije, pogoje določa tudi 253. člen Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU).

Za mednarodne sodnike so lahko imenovani kandidati, ki izpolnjujejo pogoje za imenovanje za ustavnega sodnika ali vrhovnega sodnika, tako da prideta pri presoji v poštev tudi Zakon o ustavnem sodišču (ZUstS)³ in Zakon o sodniški službi (ZSS).⁴ Poslovanje Sodnega sveta urejata predvsem Zakon o sodnem svetu (ZSSve)⁵ in Poslovnik sodnega sveta.⁶

Javnost dela Sodnega sveta, razgovori s kandidati

Ena od zahtev pri imenovanjih kandidatov na javne funkcije je, da morajo biti postopki transparentni. To načelo je izraženo tudi v ZSSve:

"Sodni svet zagotavlja preglednost in odprtost svojega delovanja ...".⁷

Sodni svet lahko odloči, da so seje sodnega sveta odprte za javnost.⁸

Zakonske obveznosti, da Sodni svet mora s kandidati opraviti razgovore, ni. Sodni svet, ko gre za sodnike mednarodnih sodišč, razgovore praviloma opravi. To se zdi razumljivo, saj - razen pri kandidatih, ki so že dolgo znani javnosti - zgolj na podlagi prijave in listin ni mogoče presoditi njihovih kompetenc.⁹

Javnost ima nedvomno interes, da spremlja, kako državni organi, konkretno Sodni svet, opravljajo izbiro kandidatov za sodnike. Za javnost je zanimivo, kakšna vprašanja so bila kandidatom postavljena, kako so odgovarjali, ali so bila vsem kandidatom postavljena podobna vprašanja, kakšna so stališča kandidatov do posameznih vprašanj, kako so kandidati pojasnili določene okoliščine, ki jim niso v prid (pomanjkljive izkušnje, vpletenost v dogodke, ki lahko vzbujajo dvom o njihovi strokovnosti, neodvisnost in podobno). Takšen nadzor nad postopki za izbiro sodnikov bi gotovo prispeval k večjemu zaupanju javnosti v izbirne postopke. Poleg tega bi lahko odkril morebitne pomanjkljivosti zakonodaje na tem področju in zakonodajalcu pomagal, da postopke izboljša.

Na sodiščih se velika večina sodnih obravnav snema, sodišča pa pripravijo prepise posnetkov. Ne vidim nobenega tehničnega ali drugačnega zadržka, da se ne bi snemali tudi razgovori Sodnega sveta s kandidati, posnetki ali prepisi posnetkov pa bi bili objavljeni, na primer na spletni strani Sodnega sveta.

Pri odsotnosti tovrstne transparentnosti vedno obstaja možnost, da se neizbrani kandidati in (strokovna) javnost ne strinjajo z izbiro in izbiri ne zaupajo, ker sumijo, da so postopki izbire vodeni pristransko, da so nekateri kandidati že naprej izbrani in podobno.

V procesu izbire rednih sodnikov imajo pomembno vlogo predsedniki sodišč, pri katerih so razpisana nova sodniška mesta (16. člen ZSS). Način, na katerega se Sodni svet

pogovarja s kandidati, če bi bil objavljen, bi gotovo lahko omogočil tudi, da bi drugi organi, ki opravljajo razgovore s kandidati v sistemu pravosodja, tj. predsedniki sodišč v skladu s [16. členom ZSS](#), lahko prevzeli dobre prakse Sodnega sveta pri opravljanju svoje funkcije. Na ta način objavljeni razgovori bi prispevali tudi k večji predvidljivosti pri izbiri sodnikov. S prakso bi se izluščila bolj natančna merila o tem, katere kvalitete Sodni svet šteje za najpomembnejše pri izbiri sodnikov in katere okoliščine šteje za okoliščine, ki kandidatom preprečujejo, da bi postali sodniki - oblikovala bi se praksa Sodnega sveta, ki bi bila vodilo tako Sodnemu svetu pri odločanju (lahko pa tudi drugim organom, ki o imenovanju sodnikov odločajo) kot tudi kandidatom. Vnašala bi predvidljivost, odločitvam Sodnega sveta pa bi dajala večjo težo in zaupanje v javnosti.

Javno glasovanje v Sodnem svetu

Zakon ([ZSSve](#)) ne predpisuje javnega glasovanja, ko Sodni svet sprejema odločitve. Poslovnik sodnega sveta določa, da je glasovanje javno, razen če Sodni svet za posamezno odločitev ne odloči, da se opravi s tajnim glasovanjem (34. člen).

Javno glasovanje je temeljno načelo zahodnih demokracij. Uveljavlja transparentnost v postopke in omogoča, da je javnost seznanjena s stališči posameznega nosilca javne funkcije tako ob sprejemanju kot kasneje, ko se npr. poteguje za druge funkcije. Sodni svet, ki svoje odločitve objavlja na svoji spletni strani, ne objavlja, kako so glasovali posamezni člani Sodnega sveta v posamezni zadevi. Zaželeno bi bilo, da bi, ko gre za imenovanja in mnenja o sodnikih, bilo razvidno, kako so člani sodnega sveta glasovali. Nedavno je npr. Sodni svet glasoval o izbiri med dvema kandidatom za sodnika Okrožnega sodišča v Novem mestu. Za izbranega kandidata je glasovalo devet članov, proti pa dva člana. Zelo koristno bi bilo, da bi bilo objavljeno, kdo sta bila kandidata, ki sta glasovala proti, katere okoliščine je Sodni svet štel za pomembne pri izbiri in iz kakšnih razlogov sta dva člana glasovala proti.

Parlament

Seveda bi bilo zaželeno, da bi tudi parlament pri volitvah sodnikov igral pomembnejšo vlogo in opravljal zaslišanja. Na žalost odbori za pravosodje niso najboljše zasedeni z izkušenimi pravniki. V aktualni sestavi Državnega zbora RS so v enajstčlanskem odboru za pravosodje le štirje pravniki, le eden od njih ima pravosodni izpit in skromne izkušnje v pravosodju (eno leto dela v odvetniški pisarni). V parlamentu sicer o kandidatih za ustavne sodnike in sodnike mednarodnih sodišč poteka razprava, vendar gre praviloma le za predstavitev stališč strank (poslanskih skupin). Izbiro torej opravijo stranke (vnaprej), in ne poslanci po opravljenih zaslišanjih in razpravi.

Transparentnost delovanja Sodnega sveta - več zaupanja v pravosodje

S transparentnim delom bi si Sodni svet gotovo povečal ugled v javnosti. Posredno bi s tem povečal tudi ugled pravosodju. Hkrati bi transparentnost izbirnih postopkov sodnikov lahko bila zgled tudi drugim postopkom imenovanja na javne funkcije.

Nedavno objavljen razpis Ministrstva za pravosodje za mesto sodnika pri Sodišču EU je gotovo odlična priložnost, da Sodni svet javno opravi svoj postopek izbire sodnika.

1 Glej npr. Erbežnik, A.: [Odgovor na izjavo Sodnega sveta št. 2/2020 - imenovanje sodnikov Splošnega sodišča EU](#), PP, št. 7/2020, str. 13-14.

2 Ur. l. RS, št. 64/01 in nasl.

3 Ur. l. RS, št. 15/94 in nasl.

4 Ur. l. RS, št. 19/94 in nasl.

5 Ur. l. RS, št. 23/17.

6 Ur. l. RS, št. 74/17.

7 Drugi odstavek [26. člena ZSSve](#).

8 Tretji odstavek 26. člena ZSSve, drugi odstavek 18. člena Poslovnika Sodnega sveta.

9 Razgovore (zaslišanja) kandidatov predvideva peti odstavek [18. člena Zakona o sodniški službi](#), [ZSSve](#) pa predvideva "ustno obravnavo". V postopku izbire sodnikov se uporabljajo pravila Zakona o upravnem postopku (31. člen ZSSve, 18. člen Poslovnika Sodnega sveta).